

Artur Goławski

ANOMALIE W UBARWIENIU CZERNIC (*Aythya fuligula*)

Utrudnienia w rozpoznawaniu kaczek z rodzaju *Aythya* są powodowane występowaniem czernic, które posiadają białe pióra u nasady dzioba - mogą być wówczas mylone z ogorzałką (*Aythya marila*) lub mogą posiadać białe pokrywy podogonowe, czym z kolei przypominają podgorzałkę (*Aythya nyroca*). Sprawa jest ważna ze względu na to, że podgorzałka radykalnie zmniejsza swoją liczebność, z kolei ogorzałka była już stwierdzona jako lęgowa w Polsce (Tomiałojć 1990). Zatem oba gatunki mogą być spotykane w okresie lęgowym. Warto więc uczulić obserwatorów na rangę obserwacji tych dwóch gatunków oraz na możliwość pomyłki z nietypowo ubarwionymi czernicami. Problem nietypowo ubarwionych czernic został w Polsce poruszony po raz pierwszy przez Fabera (1993). Artykuł niniejszy jest głosem w dyskusji rozpoczętej przez cytowanego autora.

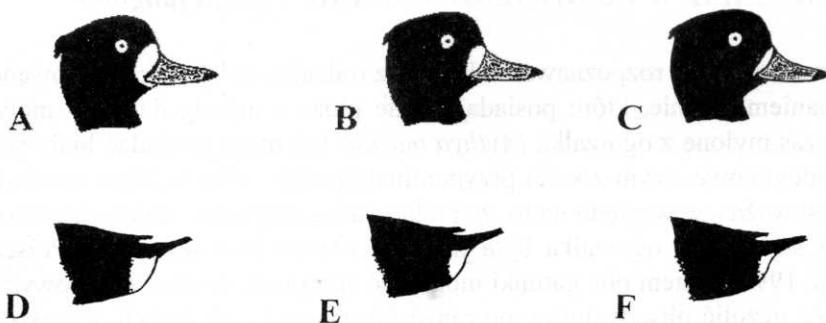
Teren i metody badań

Materiał do niniejszego artykułu zebrano w latach 1994 i 1996 na stawach rybnych i zalewie miejskim w Siedlcach. Podczas obserwacji posługiwano się lornetką 10x50 a czasami również lunetą 40x64. Wiosną obserwacje prowadzono od marca do końca maja, a jesienią od września do grudnia. W sezonie lęgowym w celu uniknięcia powtórnego notowania tych samych osobników, policzono samice wodzące pisklęta, tylko raz, w lipcu. Również wiosną i jesienią starano się nie liczyć wcześniej widzianych ptaków. Wiosną zwracano uwagę tylko na samice, zaś jesienią przeglądano samice i ptaki w szatach juwenalnych - potraktowano je łącznie w późniejszych obliczeniach. Nietypowo ubarwione ptaki starano się przyporządkować do któregoś z wizerunków przedstawionych na ryc.

Wyniki i dyskusja

Ogółem przejrzano dokładnie 148 samic i ptaków w szatach juwenalnych, w tym wiosną 113 osobników a jesienią 29 osobników. Dodatkowo w lipcu przejrzano 6 samic z pisklętami. Wśród 148 osobników 40 było ubarwionych nietypowo, co stanowi 27%. Zarówno wiosną jak i jesienią obserwowano po 18 nietypowo ubarwionych czernic. Wiosną takie ptaki stanowiły 18,9% a jesienią 62% ogółu napotkanych czernic. Pozostałe 4 ptaki nietypowo ubarwione były widziane w sezonie lęgowym. Czernic z białymi

piórami u nasady dzioba stwierdzono 25 (16,9%) a z białymi pokrywami podogonowymi 14 (9,5%). W jednym przypadku zanotowano ptaka, który posiadał białe pióra przy dziobie i białe pokrywy podogonowe (0,6%). Rozkład aberratywnego ubarwienia ptaków przedstawia tabela.

Ryc. Formy barwne czernic obserwowanych pod Siedlcami w latach 1994 i 1996.

Fig. Forms of colouring of *Aythya fuligula* observed near Siedlce in 1994 and 1996.

W Polsce jedynie Ciosek (1993) donosi o występowaniu nietypowo ubarwionych czernic w okolicach Rzeszowa. Przedstawione przez tego autora fakty odbiegają znacznie od wyników uzyskanych w Siedlcach. Różnice te są następujące:

- nietypowo ubarwione czernice w Siedlcach są spotykane w ciągu całego roku (z większą częstością w okresie jesiennym), pod Rzeszowem natomiast obserwowano te ptaki tylko w okresie letnim i jesiennym.

- pod Rzeszowem aberratywne ptaki stanowią 2 - 3% ogółu samic a w Siedlcach 27,0% ptaków (wiosną - 18,9%, jesienią - 62,0%).

Zbieżny jest natomiast fakt występowania w najmniejszej frekwencji w obu miejscach ptaków z białymi piórami wokół dzioba i jednocześnie z białymi pokrywami podogonowymi. Wykazane różnice mogły być spowodowane czynnikami zoogeograficznymi. Niewątpliwie bardzo pożądane są tu analogiczne badania na Nizinie Północnopodlaskiej i Pojezierzu Mazursko-Suwalskim, gdzie przypuszczalnie można oczekiwać jeszcze wyższego udziału nietypowych, pod względem ubarwienia, czernic.

Tab. Udział procentowy (%) typów ubarwienia u czernicy (wg. ryc.) obserwowanych na zbiornikach wodnych w okolicach Siedlec w latach 1994 i 1996.

Table. Percentage participation (%) of types of colouring of *Aythya fuligula* on the water reservoirs near Siedlce in 1994 and 1996. (1) - type of colouring, (2) - Phenological periods, (3) - Spring, (4) - Summer, (5) - Autumn, (6) Total.

Typ ubarwienia (1)	Okresy fenologiczne (2)			Razem (6)
	wiosna (3)	lato (4)	jesień (5)	
A	2,4	2,4	0	4,8
B	2,4	0	14,7	17,1
C	24,4	7,3	9,8	41,5
D	4,9	0	12,2	17,1
E	7,3	0	4,9	12,2
F	2,4	9,7	4,9	7,3
Razem (6)	43,8	19,4	46,5	100

Literatura

- Ciosek J.1993. *Jeszcze o formach barwnych czernicy Aythya fuligula*. Remiz 2: 87-88.
- Faber M.1993. *Problemy związane z identyfikacją w terenie ogorzalki Aythya marila, czernicy Aythya fuligula i podgorzalki Aythya nyroca*. Remiz 2: 29-38
- Tomiałojć L.1990. *Ptaki Polski - rozmieszczenie i liczebność*. PWN, Warszawa.

Adres autora:

Artur Goławski, ul.Unitów Podlaskich 3/6, 08-110 Siedlce

ANOMALIES AT COLOURING OF *AYTHYA FULIGULA*

Summary

In 1994 and 1996 in Siedlce was exactly looked 148 females and juvenile birds of *Aythya fuligula*, of which 25 (16,9%) had white feathers at the base of rostrum and 14 (9,5%) had white anal coverts (fig, tab).

Errata
do nr 1/1997 „KULONA”

Str.	Wiersz	Jest	Powinno być
-------------	---------------	-------------	--------------------

54	brak autora ryc.		<i>rys. Z. Kasprzykowski</i>
55	tabela, wiersz 8 kolumna 3	9,7	0
55	tabela, wiersz 9, kolumna 3	19,4	9,7